

Tagasivaateid Paabeli vangipõlvele

Sumeritest kuni tänapäevani välja on Araratist Vahemereni ulatava piirkonna ajaloos olnud seda võrd palju erinevaid rahvaid ja riike, et tõeline "paabeli segadus" valitseb tihti ka isiku- ja kohanimede osas.

Vägagi varieeruvad on nimekujud, mis kõik tähistavad meest, kes oli vägevaim Babüloonia kuningas; tema vallutuste tagajärjel tekkis esimene juudi diasporaa ning algas juutide üha laiem levik nende kodumaalt väljapoole.

Kooliõpikute Nebukadnetsar II

Kuningas aastail 605/604–562 eKr. Võitis assüürlasi ja egiptlasi ning tõrjus viimased Ees-Aasiast välja. Vallutas Süüria ja Palestiina, hävitas Jeruusalemma (587 eKr) ja viis isemeelse vassalliiriigi Juudamaa ülemkihi rahva vastupanu murdmiseks sunniviisiliselt Babülooniasse elama. Just tema valitsusajal said valmis ka Paabeli torn, jumal Marduki tähtsaim tempel, samuti Semiramise rippuvad aiad ja Ištari värav.

Piibli Nebukadnetsar

Prohvetid Jeremija ning Hesekiel kirjeldavad Vanas Testamendis Jeruusalemma vallutamist vägagi verise ja võikana, kuid ilmselt kujunes vangipõlv edaspidi siiski meeldivamaks. Prohvet Taaniel seletas kuningale mitmel korral tema unenägude tähendust – võib ar-

Nabucco (Jassi Zahharov üleval), Fenena (Riina Airenne) ja Zaccaria (Mati Palm).

tas Süüria ja Palestiina, hävitas Jeruusalem (587 eKr) ja viis isemeelse vassallriigi Juudamaa ülemkihi rahva vastupanu murdmiseks sunniviisiliselt Babülooniassa elama. Just tema valitsusajal said valmis ka Paabeli torn, jumal Marduki tähtsaim tempel, samuti Semiramise rippuvad aiad ja Ištari värav.

Piibli Nebukadnetsar

Prohvetid Jeremija ning Hesekiel kirjeldavad Vanas Testamendis Jeruusalem vallutamist vägagi verise ja võikana, kuid ilmselt kujunes vangipõlv edaspidi siiski meeldivamaks. Prohvet Taaniel seletas kuningale mitmel korral tema unenägude tähendust – võib arvata, et juutidel säilisid vangipõlves ühiskonna liikmetena nii mõnedki õigused. On omamoodi saatuse pilge, et päritolult kaldealased olid nii Iisraeli rahva esiisa Aabraham kui ka Nebukadnetsar. Viimane oli kahtlemata tark ja võimekas valitseja, kuigi juutide suhtes jäi ta eelkõige jumaliku karistuse täideviimise tööriistaks. Ajalooliselt on ilmselt küllaltki tõene tema Verdi ooperiski kujutatud hullumeelsushoog.

Giuseppe Verdi ooper "Nabucco"

Temistocle Solera, Verdi libretist, olevat kasutanud mitut algallikat: Auguste Anticet–Bourgeois' ja Francis Cornu' näidendid "Nabuchodonosor", Antonio Cortes'i balletti "Nabuccodonosor". Ning lisaks muidugi 24. ja 25. peatükki II. Kuningate raamatust, suuremat osa Jeremija raamatust ja teisi piibli kirjakohti, mis tehtud ülekohtule vaatamata näitavad kuningas N-i küllaltki neutraalses valguses. Nii sai võimalikuks ka Nabucco kujutamine lõppkokkuvõttes positiivse tegelasena.

Pärast naise ja mõlema lapse surma sai just "Nabuccost" noorele Verdile see ooper, millega ta tõestas oma võimeid nii teistele kui ka iseendale; järgnesid pingelised aastad täis tööd üha enam edukamaks osutuvate ooperite kirjutamisel. Esietendusel 9. märtsil 1842 La Scala's esitas ooperi kõige nõudlikuma, Abigaille partii suurepärase sopran ja Verdi hilisem elukaaslane Giuseppina

Nabucco (Jassi Zahharov üleval), Fenena (Riina Airene) ja Zaccaria (Mati Palm).

Giuseppe Verdi ooper "Nabucco" Estonia Teatris

Strepponi. Meie sajandil on selle rolli tuntuimad kehastajad olnud Maria Callas ja Ghena Dimitrova.

Ratsionaalse põhja–eurooplase pilgule on muidugi Ajaloolist Tõde liiga suure stilistikaga moonutatud, kuid selline oli juba Verdi ja kogu itaalia ooperi loomus. Kogu kuninga ümber askeldav tegelaskond ja sissetoodud armastuskolmnurk mõjuvad kohati terviku suhtes vägivaldsena ning püstitavad see-
ga lavastajale üsna nõudliku ülesande.

Uku Masingu Nabukudurriussur

Masing on temale omase põhjalikkuse ja eruditsiooniga oma "Iisraeli rahva ajaloos" tuletanud talle sobivaimana tunduva nime dešifreeringu kiilkirjast ja leidnud hulgaliselt materjali Ajaloolise Tõe täiendamaks täpsustamiseks.

Masing sõnul valitses Jeruusalemma rahva seas tõeline "eshatoloogiline elevus", oodati Jahve tulekut, mille kindlaks eelkuulutuseks peeti oma riigi allakäiku. Jeremija järgi viidi Babüloni vang 4600 inimest, Masingu oletusel võis neid olla kuni 40 000. Samuti kinnitavat Paabeli vangipõlve pehmust asjaolu, et üheski oma raidkirjas

ei teata kuningas N. oma sõjakäigust, vaid räägib üksnes uute templite ehitamisest. Jeruusalemma jäänuste hulgas puhkeb võimuvõitlus ning suur osa juute põgeneb omakorda Egiptusesse ja taganeb Jahvest. Kodumaale jääjate hulgas fanatism leevendus, otsustati, et ju siis Jahve tulekuni on veel veidi aega. Paabelis laskis kuningas kõrvaldada sealsed usinaimad fanaatikud.

Estonia "Nabucco" 1996

Juba kaua aega ette reklaamitud teatri kõigi aegade kalleim lavastus on Estonia jaoks täiesti tuntuvalt mäng võimete piiril, et tuua eesti publiku ette midagi tõeliselt head. Lavastaja Arne Mikk ja kunstnik Eldor Renter on püüdnud luua keskkonda, mis saaks jagu Estonia igivanadest probleemidest. Väikese lava kiuste on püütud mängida leidlike dekoratsioonide, erineva butafooria, valgus- ja suitsuefektidega, kusjuures nende kahe härrasmehe suhtes võib kindel olla – labaselt liiale ei lähe nad kunagi. Mitmete abijõudude najal koostatud koor on erinevates kostüümides – tõsi küll, mõjudes aeg–ajalt ikkagi liigtuttavalt vähedünaamiliselt "halli tapeedina". Soovin siiralt kõigile osatäitjatele jätkuvat loovust oma rolli kujundamisel ning loodan, et "Nabuccot" ei hakka kummitama näiteks hulgaliste asendusjõudude probleem.

Muidugi võib lavastusse ja kujundusse süvenemisel leida teemasid, mis on

vaieldavad – kas Babüloni sündmuste aegu oli ikka käsuõpetuse raamat üles leitud; kas naisterahvastel oli ikka sedavõrd vaba pääs templisse ning, veel enam, Abigaille kombel pääs võimule; kas lavakujunduses kasutatud bareljeefid ja kiilkiri ikka olid piisavalt autentsed? Arvatavasti leiaksid spetsialistid üht–teist täiendamisväärtset ka rõivaste autentsuse küsimuses.

Igati stiliseeritud

Kuid on selge, et nagu Verdi kirjutas oma neljanda ooperi igati itaalia ooperi kaanonite järgi stiliseerituna, nii on stiliseeritud ka lavastus ja sisekujundus kogu oma sümboolika ja butafooriaga. Viimasel ajal on koos Verdi ooperite levikuga suurteks staadionietendusteks hakatud rääkima sellest, et tegu on pesuehtsa kultuurišovinismiga, kui kauge aja ja/või ruumi tagant pärit tegelased panna mõtlema ja käituma kaasaeagselt kristlike gringodena. Nõuab üksjagu puremist, et lavastus ei jääks ideelises plaanis tühikargamiseks. Kuldne kesktee itaaliaaliku teatraalsuse ja sellega kaasaskäiva stilistika–sümbboolika segapudru ning staatilise lavalise pasjansiladumise vahel on ju ülikerge käest kaduma.

Tagantjärele tark olles on ehk isegi hea, et jäigi tulemata Johannes von Duisburg Nabuccona – seda enam sai rõõmu tunda "omade" heast etteastest. Arvan, et kui Aare Saal ei lasknud oma

latti alla, siis Jassi Zahharovi lati kõrgust õppis ilmselt suur osa Tallinna publikust alles nüüd tundma. Tema esitus oli hea rollitunnetusega ja oskusega leida erinevaid detaile eri etendustel. Nabucco hullumine tõi aga meelde koguni Jevgeni Nesterenko meisterliku viirastusstseeni Boriss Godunovina.

Teenitud aplausi pälviv stabiilsuse garantiina esinenud Mati Palm Zaccaria rollis, nii publikut kui kuuldvasti ka kolleege üllatas oma noorusliku värs-kusega Ivo Kuusk. Kuid iga etenduse tõeliseks peategelaseks on ikkagi olnud Sigutė Stonytė Leedust. Tema virtuoosus ja energia ulatuvad lavalt ka ülelise rõdu viimasesse ritta ning kutsuvad esile saalisolijate ennastunustavad braavo–hüüded. Sellistel hetkedel võib ennast unustada ja koduse Estonia kitsuse draamasaali asemel kujutleda end istuma Meti või Covent Gardeni auväär-
sesse saali.

Ilmselt on "Nabuccost" kõige rohkem mängurõõmu olnud Giuseppe Verdil endal, kui ta pani kõrvuti kõige sulnima koduigatsuse ja verise kättemak-sujanu ("Kolpade ja luukerede kallale asuvad hüäänid ja maod; ei jää ainsatki kivi Paabeli müüris, mis võiks kõnel-
da!"). Ooperipublikule jääb oma rõõm. lavastajale, dirigendile, orkestrile ja lauljatele oma. Lugejale jääb aga leidmisrõõm – mitu erinevat Babüloonia kuninga nimekuju leiab ta käesolevas kirjatükis?

HARRI ROSPU